

Posudek vedoucího na diplomovou práci Michaela Sochora *Fašismus antifašistů – Pier Paolo Pasolini a otázka fašismu*

Práce Michaela Sochora je inspirativním a hlubokým dialogem s náročným materiálem: politickou esejistikou předního italského umělce poválečného období. Autor zde zúročuje své dvouoborové studium politické teorie a italianistiky a představuje dle mého názoru zdařilou a inspirativní analýzu. V klíčových ohledech práce suverénně splňuje nároky kladené na tento typ prací: je schopna přesvědčivé rekonstrukce myšlení autora, jehož zpracovává, i přesvědčivého propojení tohoto myšlení s širším dobovým a intelektuálním kontextem, právě tak jako s odbornou debatou o definici fašismu. Zároveň ale jde o práci, která je v jistém smyslu odvážným experimentem: a nemohl by to být odvážný experiment, aby neměl kontroverzní aspekty. Pokusím se pojmenovat dva nejpodstatnější problémy, které podle mého názoru práce musela řešit:

Literární esej a odborná analýza. Autor podrobuje politologické analýze eseje, tedy literární a umělecké texty. Autorovými slovy problém stojí tak, že bude texty „*umělce, který se ani netajil tím, že jeho čtení fašismu je čtení spisovatele a básníka, nežli akademického analytika – vystavovat kritice, která se může zdát na umělecký svět a na jeho fungování neaplikovatelná (resp. aplikovatelná s mnohými problémy)*“ (s. 9). To samozřejmě hrozí řadou problémů, počínaje symbolickým násilím akademického analytika, který uplatňuje svoje kritéria koherence na text umělce, pro nějž je důležitá spíše třeba rétorická působivost.

Myslím, že tohoto problému se autor spíše vyvaroval, v čemž mu pomohlo i to, že sám Pasolini myslel koncepčně a jeho eseje nebyly ve skutečnosti tak vzdálené odborným textům usilujícím o pochopení fašismu. Nicméně, i tak zde zůstal problém odlišného rejstříku otázek a vzájemné obtížné převoditelnosti a srovnatelnosti. Rozsáhlé rozbory definic fašismu tak nakonec nejsou příliš využity pro vlastní analýzu Pasoliniho, komparaci se věnuje hlavně stručná, dvouapůlstránková úvaha, uvedená na s. 100 příznačně slovy „*Na tomto místě již zbývá nastínit porovnání pasolinské koncepce s předními teoretiky fašismu*“, po čemž autor rozvíjí některé motivy, u nichž může vykazat překryv svého autora především s Griffinem a Sternhellem. Rozsáhlé kapitoly 2 a 3 o charakteru a definici fašismu jsou tak pro vlastní cíl práce využity převážně doplňkově.

Analýza a polemika. Autor v určitém bodě přechází od analýzy k polemickému hodnocení, které asi nejlépe shrnuje citace ze s. 98: „*Pasolinská kritika je tak na mnohých místech kritika proroka, který od diskuzních a otevřených debat přechází k nerovnocennému dogmatickému výčtu toho, jak se „věci skutečně mají“. O to nebezpečnější je tato logika ve chvíli, kdy neumožňuje vyrovnání se s historií, která, jak vidno z předešlých kapitol, je v italském případě více než tristní – ač Pasolini neobhájí mussolinský režim, způsobem, kterým ho usouvztažňuje k „novému fašismu“, může výrazně snižovat jeho hrůznost, za druhé z něho apriori (a není v tom sám) dělá věc pohřbenou historií.*“ (s. 98)

Tento přechod vyvolává řadu otázek. Z jaké pozice můžeme hodnotit myšlení autora z jině historického epochy, a s využitím jakých kritérií? Je rolí současného analytika, aby autora, jehož analyzuje, polemicky káral, že nedostatečně přispěl k vyrovnání Italů s vlastní minulostí?

Polemická začne být i forma práce, autor občas velmi vtipně glosuje: „v Pasoliniho čtení dojdeme do bodu **odhalení**, v němž si uvědomíme, že svět není, co býval“ (s. 99). Pasoliniho text je opakovaně charakterizován jako prorocké „lamentování nad stavem světa“ (s. 98). Autor svou polemickou břitkost neuplatňuje zdaleka jen vůči Passolinimu, tak např. na s. 33 velmi vtipně ironizuje některé marxistické výklady fašismu: „*můžeme se ptát, do jaké míry – je-li fašismus velmi radikální fází kapitalistické reakce – je smysluplné chápat kapitalistický svět jako ohrožený socialistickou revolucí (a v budoucnu touto revolucí „nutně“ smetený z dějin) a zároveň mu přiznávat onipotentní schopnost ovládat fašistickou „kontrarevoluci“.*“

V těchto polemických pasážích se myslím autor dostává až na hranu (nikoli ovšem za hranu) odborného textu. Zároveň se ale díky nim text stává svěží a je také více práv svému předmětu zkoumání: pokud by Pasoliniho eseje provokovaly jen k chladnému rozboru, a ne k angažovanosti, včetně nesouhlasné, bylo by asi něco špatně.

Vedle těchto podstatnějších problematických míst je asi třeba zmínit občas ne zcela zvládnuté formulace, ať už z hlediska srozumitelnosti nebo větné vazby, to zejména tam, kde autor formuluje příliš dlouhé věty. Tak např. na s. 20: „*Ačkoli se tedy fašismus vymezoval vůči určité části levicového spektra a Mussolini sám kritizoval bolševismus, určité levicové postoje i samotné myšlení Karla Marxe jsou kriticky nahlíženy primárně skrze „výčitky“ založené na Marxově myšlence dvou protikladných tříd, které jsou z definice permanentně konfliktní (Mussolini 1940, str. 295 a 305) – čímž popíraly vizi fašistického všezahrnujícího státu a jeho společnost „bez konfliktů“ (tamtéž, str. 106).*“ Rovněž slovní spojení „*Sternhellova vize*“ (s. 55) je sice možná vtipnou implicitní kritikou, ale není příliš vhodným slovem pro historický popis. Autor také sem tam užije nepřesvědčivý ekvivalent, např. o D'Annunziovovi hovoří jako o „poetovi“. Místy autor používá tvary jako „mussolinský“ či „pasolinský“ tam, kde dle mého názoru má být mussoliniovský či pasoliniovský.

Autor velmi podrobně a fundovaně kontextualizuje italské reálie. V některých případech se mu nedaří představit jiné kontexty, pracuje např. s pojmem „falešné vědomí“ jako s Gramsciho pojmem (s. 42 a 88) a nepřipomene čtenáři, že zde Gramsci pracuje s pojmem Karla Marxe (a oproti Marxovi jej dalšími pojmy inovuje).

Práce v zásadě splňuje požadavky kladené na tento typ prací. Problémy, které má, jsou do značné míry daní za autorskou odvahu, v jednom případě (přílišný rozsah pasáží o definici fašismu v poměru k jejich využití v práci) jsou také chybou vedoucího. Jako celek se domnívám, že přínosy práce jednoznačně převažují, že autor napsal inspirativní text a podal přesvědčivý výkon a zaslouží si být hodnocen známkou **výborně**.